

Kennisnotitie

Voorstel voor inrichting van een monitor en adviesraad van de samenhangende preventiestrategie

Samenvatting

In deze kennisnotitie leest u onze voorstellen over het opzetten van een monitor en een adviesraad om de voortgang van de samenhangende preventiestrategie (SPS) te bewaken en waar nodig bij te sturen. Het inrichten van zowel een monitor als een adviesraad is een belangrijk onderdeel van de governance structuur SPS.

Voor de monitor beschrijven we een groeimodel: start met een basisvariant die doorgroeit tot een uitgebreide variant. De basisvariant gebruikt bestaande gegevens en brengt jaarlijks kort en cijfermatig in beeld hoe het gaat met de doelen en acties van de SPS als compacte voortgangsmonitor. De uitgebreide variant voegt daar extra analyses, duidingssessies en eventueel effectiviteitsonderzoek aan toe. Dit biedt inzicht en handelingsopties en maakt daardoor de uitgebreide lerende en systeemgerichte monitor bruikbaar voor sturing.

Voor de inrichting van de adviesraad voor de SPS stellen we ook een groeimodel voor. De eerste randvoorwaardelijke stap is een advies over het inhoudelijk verstevigen van de SPS. Dit advies kan worden gevraagd aan een bestaand orgaan, zoals de RVS, of aan een op te richten adviesraad. Deze stap geeft het ministerie van VWS waardevolle input om een sterkere strategie te ontwikkelen, te verkennen of de adviesraad een bredere agenda kan voeren en tijd om te werken aan het inrichten van een stevige adviesraad en daar structurele middelen voor vrij te maken.

Zo'n adviesraad moet gezaghebbend zijn met een duidelijk mandaat. De raad bestaat uit een onafhankelijke groep van 8 tot 10 domeinoverstijgende experts, aangevuld met een flexibel aantal specifieke experts en ervaringsdeskundigen. De raad geeft het ministerie van VWS gevraagd en ongevraagd advies over de voortgang en het verbeteren van de SPS en deelt deze adviezen openbaar.

Samengevat is het voorstel om de governance als volgt in te richten. Start met de compacte voortgangsmonitor en de vraag voor een inhoudelijk advies over het verstevigen van de preventiestrategie. Versterk aan de hand van dit advies samen met betrokken partijen de SPS. Als volgende stap wordt voorgesteld te werken aan een uitgebreide lerende en systeemgerichte monitor die meer sturingsinformatie biedt in combinatie met een brede adviesraad met een stevig mandaat om hierover te adviseren.

RIVM

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

T 088 689 89 89

Auteurs:

W. Koster, M. Busch,
D. van Dale, V. Kruitwagen

Centrum:

Preventie, Leefstijl en
Gezondheid

Contact:

vivian.kruitwagen@rivm.nl

Kenmerk:

KN-2026-0038

DOI:

10.21945/RIVM-KN-2026-
0038

Datum:

15 mei 2026

1. Inleiding

In 2025 lanceerde het ministerie van VWS de Samenhangende Preventiestrategie (SPS), met als doel een gezondere generatie in 2040. Met de SPS bouwt VWS voort op het Nationaal Preventieakkoord (NPA). De ambitie blijft hetzelfde, maar de aanpak en de diversiteit aan thema's verschilt. Binnen de SPS zijn verschillende ambities geformuleerd voor elf preventiethema's. In tegenstelling tot het NPA richt de SPS zich met een omgevingsaanpak op zeven leefomgevingen waarin kinderen en jongeren opgroeien, leren en leven. Hierdoor kunnen maatregelen elkaar versterken en wordt het maken van gezonde keuzes makkelijker en vanzelfsprekender.

1.1 Vraagstelling VWS

De SPS heeft een governancestructuur met een landelijk voortgangsoverleg (Ivo) op bestuurlijk niveau. Dit overleg bestaat uit bestuurders vanuit GGD-GHOR, VNG, VNO-NCW en SGF. De verantwoordelijke bewindspersoon is de voorzitter, ondersteund door een secretaris van VWS. Het Ivo zorgt voor draagvlak en betrokkenheid bij de achterban. Op uitvoeringsniveau zijn er vanuit VWS secretarissen per leefomgeving. Zij houden de voortgang van acties en doelen bij, en deze gegevens worden gebruikt voor verantwoording. Binnen VWS wordt gebruik gemaakt van bestaande overleggroepen voor verdere afstemming over de SPS.

Een gewenst onderdeel van de governancestructuur is een adviesraad en een monitor om de voortgang van de SPS te volgen en waar nodig bij te sturen. VWS heeft het RIVM gevraagd te adviseren over de inrichting hiervan. Concreet zijn de vragen aan het RIVM:

- Hoe kan een monitor worden ingericht die zowel de voortgang op korte termijn (doelen voor 2025 en 2026 in de zeven omgevingen) als de lange termijn ambities (voor 2028 en 2040) inzichtelijk maakt, met aandacht voor voortgang en systeembenadering?
- Geef een voorstel voor de inrichting van een adviesraad die de minister, het Ivo en de omgevingen adviseert over tussentijdse doelen en effectieve acties richting 2040, waarbij ook de doelgroep wordt betrokken.

1.2 Methode

Voor dit advies is gebruik gemaakt van deskresearch en (groeps)interviews. Bij de monitor richtte de deskresearch zich op de geleerde lessen van het Nationaal Preventie Akkoord (NPA) en op de bestaande monitors voor preventie en publieke gezondheid. Voor de adviesraad is onderzocht hoe de huidige governancestructuur van de SPS eruitziet, en hoe bestaande adviesraden werken, hoe ze zijn ingericht en welk mandaat zij hebben. Deze informatie vormde de basis voor de vragen tijdens de (groeps)interviews.

Er zijn in totaal 19 (groeps)interviews gehouden met 40 vertegenwoordigers van kennisinstituten, het landelijk voortgangsoverleg, de wetenschap en maatschappelijke organisaties die allemaal betrokken zijn bij één of meerdere omgevingen van de preventiestrategie. Daarnaast zijn een aantal gesprekspartners uit de wetenschap benaderd met expertise op preventie en de publieke gezondheid, evenals vertegenwoordigers van bestaande adviesraden.

De interviews gingen over de gewenste functie en werkwijze van de adviesraad, de benodigde expertise van leden en voorzitter, het mandaat, de relatie tot andere advies- en overlegorganen en over de opzet en inhoud van een monitor.

1.3 Leeswijzer

In deze kennisnotitie bespreken we in hoofdstuk 2 de monitoring, en in hoofdstuk 3 de adviesraad. Beide hoofdstukken starten met de weergave van de resultaten van de deskresearch en de inzichten uit de interviews. Vervolgens worden voorstellen gedaan voor de inrichting. Tot slot presenteren we in hoofdstuk 4 een afsluitende conclusie.

2 Monitoring SPS

In dit hoofdstuk beschrijven we eerst de resultaten van de deskresearch en interviews (2.1), waaruit het groeimodel voor mogelijke inrichting van de monitoring tot stand is gekomen (2.2).

2.1 Huidige monitoring en inzichten over inhoud monitor SPS

Lessen uit het NPA

De deskresearch bracht belangrijke lessen aan het licht over de monitoring van de voortgang van het Nationaal Preventieakkoord (NPA) door het RIVM. Deze monitoring bestond uit drie onderdelen: een jaarlijkse rapportage over de uitvoering van maatregelen, een jaarlijks overzicht van de ambities (aan de hand van indicatoren) en een vierjaarlijks trendscenario richting 2040.

Er zijn drie voortgangsrapportages en een doorrekening per thema opgeleverd. Het verzamelen van de benodigde informatie voor de voortgang van de maatregelen bleek erg tijdrovend voor zowel RIVM als uitvoerende partijen. De benodigde data waren niet altijd beschikbaar en meestal zelf gerapporteerd, wat niet altijd garant stond voor betrouwbaarheid. De rapportages waren geschikt als verantwoording, maar boden onvoldoende sturingsinformatie.

Bestaande dataverzamelingen en monitors

Er zijn al veel dataverzamelingen en monitors die zich richten op thema's of onderdelen van preventie en publieke gezondheid. Een aantal hiervan bevatten databronnen en indicatoren die ook gebruikt kunnen worden voor het monitoren van de voortgang van de SPS op ambitieniveau, zoals de Gezondheidsenquête en de Leefstijlmonitor voor het monitoren van de thema's bewegen, overgewicht, voeding, roken en vaperen, drugs en alcohol. Ook voor de thema's vaccinatie, schermgebruik en seksuele gezondheid zijn structurele bronnen beschikbaar. Voor de thema's gehoorschade en zonbescherming zijn deze er nog niet.

Een belangrijke ontwikkeling is de opdracht aan het RIVM voor het inrichten van een monitor publieke gezondheid (monitor PG) in opdracht van de VWS-Directie Publieke Gezondheid. Deze monitor dient sturingsinformatie te bieden over verschillende thema's binnen de publieke gezondheid, met als eerste focus de vijf leefgebieden uit het Aanvullend Zorg en Welzijns Akkoord (AZWA), waaronder leefstijl. Het RIVM werkt aan een voorstel voor deze monitor PG. De monitor SPS kan op termijn binnen de monitor PG ondergebracht worden, maar dit is nu nog niet uitgewerkt.

Inzichten uit interviews over de monitor

Er gebeurt al veel op het gebied van monitoring van preventie. De interviews benadrukken het belang van het aansluiten bij bestaande monitors en het gebruik van bestaande data. Naast het monitoren van ambities is het van belang ook acties en doelen per omgeving te volgen. Sommige geïnterviewden adviseren een niet-traditionele aanpak: kort-cyclisch, actiegericht monitoren en focussen op kleine veranderingen om voortgang zichtbaar te maken. De monitor moet niet alleen voortgang tonen, maar ook sturingsinformatie bieden. Flexibiliteit is daarbij belangrijk, bijvoorbeeld per jaar andere

thema's, omgevingen, doelgroepen of levensfasen. De dialoog over waar aanpassing nodig is, blijft essentieel: het gaat om tellen én vertellen.

2.2 Voorstel voor inrichting monitor SPS: groeimodel

De monitor SPS moet inzicht geven in de voortgang van de acties, doelen en ambities van de preventiestrategie, én het systeem als geheel in beeld brengen. Uit de deskresearch en interviews blijkt dat niet alleen ambities, maar ook acties, processen, tussentijdse resultaten en samenhang tussen de omgevingen gemonitord moeten worden. Daarnaast is het wenselijk dat de monitor bijdraagt aan een lerend systeem, waarin cijfers en praktijkervaring met elkaar worden besproken.

Op basis van de interviews en de expertise van het RIVM wordt een groeimodel voorgesteld in twee stappen: start op korte termijn met de basisvariant en bouw in de komende jaren uit naar de uitgebreidere variant.

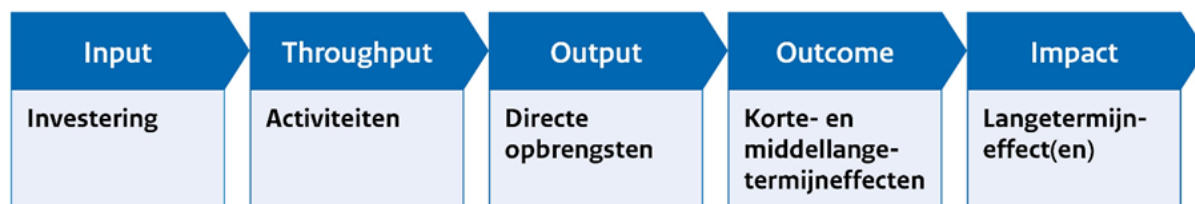
- **Stap 1: de basisvariant**, een compacte monitor met een kernset indicatoren als voortgangsinstrument
- **Stap 2: de uitgebreide variant**, een lerend en systeemgericht monitoringsmodel

2.2.1 Stap 1: de basisvariant als voortgangsmeter

De basisvariant richt zich op het volgen van voortgang van ambities, acties en doelen in de SPS, met indicatoren op vijf niveaus: input, throughput, output, outcome en impact (Figuur 1).

Hierdoor is zichtbaar welke middelen zijn ingezet en welke resultaten zijn bereikt.

Figuur 1. Logisch model met het overzicht van indicatoren op verschillende niveaus.

Via de omgevingssecretarissen van VWS wordt informatie verzameld over de voortgang van acties en doelen. Afhankelijk van de volledigheid en kwaliteit kan deze informatie ook gebruikt worden voor de input- en proces indicatoren van de monitor.

Indicatoren voor de ambities bevinden zich vooral op output- en outcome-niveau en zijn meestal beschikbaar via bestaande dataverzamelingen, zoals de Gezondheidsenquête en Leefstijlmonitor. Dit maakt monitoring efficiënt en beperkt de administratieve lasten.

Hierbij is er wel een aandachtspunt: in de SPS zijn niet alle acties en/of doelen concreet geformuleerd, wat het moeilijk maakt om voortgang te meten. Het is daarom wenselijk om waar mogelijk acties en doelen alsnog meetbaar te maken.

De monitor in de basisvariant bestaat uit een vaste kernset indicatoren op verschillende niveaus, met een rapportagefrequentie van bijvoorbeeld één- of tweejaarlijks.

Indicatoren kunnen indien gewenst tussentijds worden geactualiseerd en weergegeven op een dashboard. De focus ligt op het tonen van ontwikkelingen en trends, eventueel uitgesplitst naar relevante doelgroepen.

De monitor dient vooral als verantwoordingsinstrument en als basis voor signalering.

Voortgang

De kracht van deze compacte basisvariant is de uitvoerbaarheid en overzichtelijkheid, met beperkte administratieve belasting. Daarbij is deze basisvariant op relatief korte termijn te realiseren. Het nadeel is dat er geen inzicht is in onderliggende mechanismen, samenhang tussen omgevingen en beleidsterreinen en oorzaken van stagnatie of juist successen. Hierdoor biedt deze voortgangsmonitor dan ook onvoldoende sturingsinformatie. Een uitgebreide variant biedt daarom hier aanvullend uitkomst op.

2.2.2 Stap 2: de uitgebreide variant als lerend en systeemgericht monitoringsmodel

In de uitgebreide variant is de monitor uitgebouwd tot een lerend systeem, als aanvulling op de basisvariant. Waar de basisvariant vraagt of ambities, doelen en acties zijn behaald, vraagt de uitgebreide variant ook naar bewegingen in het systeem, wat werkt in welke omgeving, en waar is aanpassing nodig. Deze uitwerking heeft naast een verantwoordings- en signaleringsfunctie ook een reflectieve functie. Naast het volgen van de voortgang aan de hand van indicatoren wordt namelijk actief gezocht naar verklaringen voor de ontwikkelingen en naar mogelijkheden voor bijsturing.

Ook in deze variant vormt een kernset van input-, proces-, output- en outcome-indicatoren de basis. Het verschil met de basisvariant is de manier waarop deze indicatoren worden gekozen, aangevuld en gebruikt, bijvoorbeeld door een adviesraad. Kwantitatieve gegevens worden systematisch geselecteerd (zoals via Delphi-onderzoek) en aangevuld met kwalitatieve informatie uit de praktijk. Kwantitatieve en kwalitatieve resultaten worden vervolgens niet alleen gerapporteerd, maar ook in dialoog besproken en in samenhang geïnterpreteerd (verklarend geduid).

Wanneer uit de monitor blijkt dat voortgang achterblijft kan dit aanvullende vragen oproepen. Als deze niet vanuit de omgevingen kunnen worden beantwoord, kunnen de vragen binnen deze monitoringsstructuur met aanvullende analyses, zoals literatuurstudie, nadere dataverzameling of verdiepend kwalitatief onderzoek worden uitgewerkt en beantwoord.

Verdiepende analyses naar de effectiviteit van specifieke acties of thema's zijn mogelijk, maar effectiviteitsonderzoek is vaak complex en kostbaar. Een effectevaluatie van de SPS als geheel is in de praktijk niet haalbaar, omdat de strategie bestaat uit een grote diversiteit aan activiteiten, doelen, ambities en omgevingen die elkaar beïnvloeden en niet los van elkaar te meten zijn. Daarom ligt de focus in evaluaties op een afgebakend thema, ambitie of omgeving, zodat daar wél een gerichte effectevaluatie kan worden uitgevoerd.

In de uitgebreide variant worden kernindicatoren kort-cyclisch (bijvoorbeeld iedere 3-6 maanden) geüpdatet, waarna experts of een adviesraad hierop reflecteren. Er kunnen waar nodig verdiepende analyses worden uitgevoerd (qua haalbaarheid valt te denken aan maximaal 2-3 per jaar). Dit zorgt voor een dynamisch en actueel beeld van de voortgang en maakt snelle bijsturing mogelijk. In een integrale publieke rapportage (bijvoorbeeld tweejaarlijks) worden kwantitatieve én kwalitatieve gegevens gecombineerd en waar mogelijk in samenhang geduid, zodat ook andere beleidsmakers (zoals gemeenten, GGD'en en ministeries) en uitvoerders resultaten kunnen duiden en acties kunnen aanpassen.

Dialogoog en duiding

De dialoog voeren is een belangrijk onderdeel van de uitgebreide variant. Hierdoor groeit de monitor van enkel een voortgangsinstrument naar een sturingsinstrument, waarbij samen leren centraal staat. Dit biedt inzicht in onderliggende mechanismen, samenhang tussen omgevingen en beleidsterreinen en levert sturingsinformatie voor bijsturing. Een belangrijk aandachtspunt is dat deze variant vraagt om een goede organisatorische inbedding en actieve betrokkenheid van partijen bij gegevensverzameling en duiding.

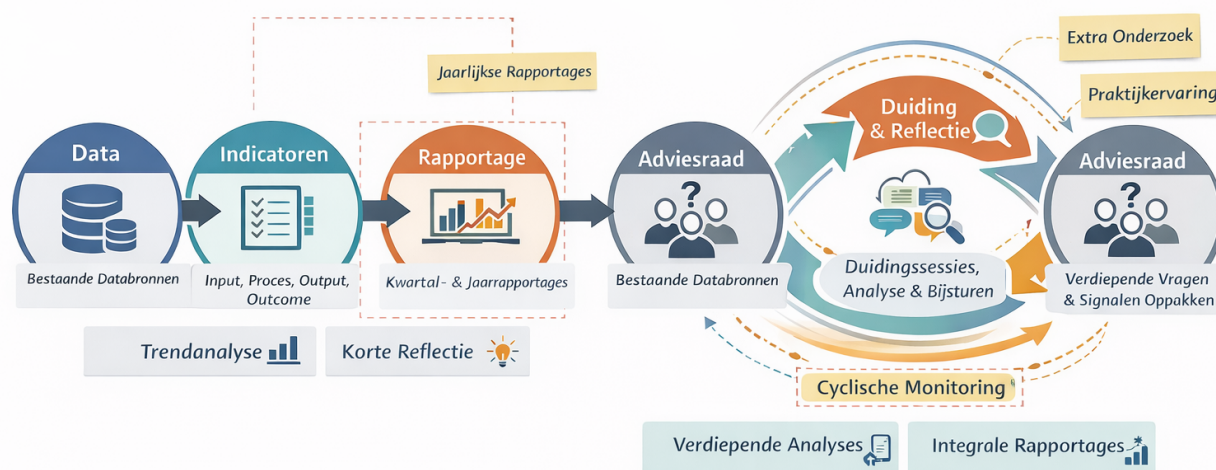
Figuur 2. Schematisch overzicht van beide monitorvarianten, waarin te zien is dat de basisvariant stopt na rapportage van indicatoren en de uitgebreide variant hierop voortbouwt door het faciliteren van duidingssessies en het uitvoeren van aanvullende en/of verdiepende analyses.

Compacte Voortgangsmeter

Focus op Meten & Rapporteren

Lerend & Systeemgericht

Focus op Leren & Bijsturen

3. Adviesraad SPS

In dit hoofdstuk beschrijven we eerst het beeld dat ontstaan is na uitvoering van de deskresearch en de interviews (3.1), waarna we de stappen toelichten om te komen tot de inrichting van een adviesraad voor de SPS (3.2).

3.1 Huidige landschap en inzichten over invulling adviesraad

Huidig landschap

Er zijn verschillende adviesorganen en commissies die het ministerie van VWS ondersteunen bij het preventiebeleid, zoals de Gezondheidsraad, de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS), de Sociaal Economische Raad (SER) en tijdelijke commissies zoals Kennisplatform preventie en Commissie Richtlijn Passend Bewijs. Deze organen richten zich soms op overlappende thema's met de preventiestrategie, maar hebben ook hun eigen focus. De Task force Gezond Geweten levert ambtelijke voorstellen.

De Gezondheidsraad brengt de stand van de wetenschap in kaart voor brede gezondheidsvraagstukken. De SER adviseert over onderwerpen als arbeidsmarkt, onderwijs en pensioenen en kijkt naar gezondheidszorg vanuit een sociaaleconomisch perspectief. De meeste overlap met de uitdagingen en uitvoering van de SPS hebben de Task Force Gezond Geweten en de RVS. De Task Force Gezond Geweten levert voorstellen voor een langetermijnvisie op publieke gezondheid, waarvan het advies eind

2026 wordt verwacht. De opdracht is gericht op de publieke gezondheid waardoor dit raakvlakken kan hebben met de preventiestrategie. De RVS richt zich op vraagstukken op het snijvlak van gezondheid en samenleving en sluit inhoudelijk het meest aan bij de inhoud van de SPS. Een belangrijk thema op hun agenda is: Iedereen gezonder? Breed investeren in volksgezondheid, dat heel relevant is voor het succes van de preventiestrategie.

Het Kennisplatform preventie ontwikkelt een kennisagenda voor onderzoek en beleid met in 2026 het thema commerciële determinanten. De resultaten en mogelijke voorgestelde beleidsmaatregelen zijn relevant voor de preventiestrategie. De Commissie Richtlijn Passend Bewijs heeft haar advies over de richtlijn al opgeleverd; deze richtlijn kan gebruikt worden voor de onderbouwing van keuzes in de preventiestrategie.

Inzichten vanuit interviews over invulling adviesraad

Er zijn veel adviesraden. De meeste geïnterviewden onderschrijven het belang van ondersteuning van VWS bij het realiseren van de SPS-ambities, maar vragen zich af of een aparte adviesraad niet tot verdere versnippering leidt. Vaak wordt voorgesteld de functie van de adviesraad onder te brengen bij een bestaand orgaan of te streven naar een adviesraad die in de toekomst voor meerdere vraagstukken vanuit VWS omtrent preventie ingezet kan worden. Zo'n groeimodel, waarbij een adviesraad bijvoorbeeld ook adviseert op vraagstukken van andere directies binnen VWS, draagt bij aan het tegengaan van versplintering en verkokering binnen het ministerie als ook het tegengaan van de verdere wildgroei aan adviesorganen.

Inhoud SPS

Ondanks dat een advies over de inhoud van SPS buiten deze opdracht viel, is door velen de twijfel uitgesproken of met de huidige activiteiten en de bestaande inzet de doelen en ambities van de SPS behaald kunnen worden. Er is méér nodig, ook voor experts om zich aan een adviesraad te committeren. De SPS verstevigen op inhoud is een noodzakelijke randvoorwaarde; niet alleen voor het realiseren van de ambities van de SPS, maar ook voor een gezaghebbende bezetting van een mogelijke adviesraad. Er is behoefte aan een gezaghebbend advies over de inhoud van de huidige preventiestrategie. De RVS werd vaker genoemd als mogelijk adviesorgaan hiervoor.

Functie adviesraad

Een adviesraad ondersteunt VWS bij het realiseren van de SPS-ambities, bijvoorbeeld door het opstellen van een beleidstheorie. Een beleidstheorie is een samenhangend geheel van veronderstellingen en aannames die ten grondslag ligt aan beleid. Dit verbindt de doelen van de SPS met de benodigde middelen en activiteiten, en vormt de basis voor monitoring van resultaten.

Daarnaast heeft de adviesraad zicht op wat werkt, voor wie en onder welke voorwaarden, en adviseert VWS hierover. Het advies dient zich niet alleen op de VWS-directie Voeding, Gezondheidsbescherming en Preventie (VGP) en omgevingen, maar ook op het beleid van andere relevante directies en beleidsterreinen die een bijdrage kunnen leveren aan de ambities en doelen van de preventiestrategie. Denk hierbij aan de directies Publieke Gezondheid, Jeugd en Sport en Bewegen maar ook aan de ministeries van OCW, SZW en I&W. Daarbij richt de adviesraad zich met het advies naast beleidsopties en handelingsperspectieven ook op wetgeving als dat nodig is om verandering in het systeem te bewerkstellingen om de ambities in 2040 te behalen. Het is ook belangrijk dat de adviesraad niet alleen verbindingen legt tussen lokale en landelijke uitvoering van de

preventiestrategie, maar ook met andere landelijke aanpakken zoals het AZWA, Gezondheid in alle beleidsterreinen (GiaB) en de Versterkingsagenda Mentale gezondheid en ggz. Verder wordt aandacht gevraagd voor een inclusieve aanpak, met focus op gezondheidsverschillen en kwetsbare groepen.

Mandaat

De adviezen moeten leiden tot vervolgacties, vanuit het Ivo, omgevingen of beleidsdirecties van VWS en andere ministeries. Vooral voor domeinoverstijgende adviezen is een stevig mandaat van een adviesraad/orgaan belangrijk, met een officiële reactie van de bewindspersoon, bijvoorbeeld door het aanbieden van adviezen aan de Tweede Kamer. Dit motiveert experts om lid te worden en vergroot de impact van de adviesraad. Een stevig mandaat maakt dat een adviesraad echt verschil kan maken in het realiseren van de ambities van de SPS.

Werkwijze adviesraad: kleine adviesraad met een flexibele schil

De voorkeur gaat uit naar een kleine, gezaghebbende kernadviesraad die breed en domeinoverstijgend kan denken. Bij specifieke vragen kan de raad worden aangevuld met experts uit een flexibele schil.

Expertise

De adviesraad brengt kennis uit beleid, praktijk en wetenschap bij elkaar en adviseert over beleids- en sturingsopties. Specifieke expertises zijn: bestuurlijke, inhoudelijke, gedrags-, medische, juridische ethische en economische expertise, met kennis van commerciële invloeden. Ook kennis van transities en systeemdenken is gewenst. Tot slot waren meerdere mensen van mening dat vertegenwoordiging van andere domeinen, zoals iemand uit sociaal of ruimtelijk domein een meerwaarde heeft.

Over deelname van ervaringsdeskundigheid en private partijen in de adviesraad bestaat verdeeldheid. Sommigen pleiten voor een professionele ervaringsdeskundige in de raad, anderen vinden dat deze inbreng beter via een andere manier bijvoorbeeld via de flexibele schil kan plaatsvinden om de raad klein en slagvaardig te houden. De deelname van private (commerciële) partijen wordt kritisch bekeken gezien eerdere ervaringen met het NPA waarbij eigen belangen de voortgang belemmerden.

Voorzitter

Over de expertise van een voorzitter is iedereen het eens. Deze heeft bestuurlijke ervaring, is gezaghebbend, een generalist en een verbinder die de weg weet in Den Haag. De voorzitter weet hoe een advies wordt geformuleerd en wat er nodig is voor beleidsvorming en beleidsontwikkeling.

Samenwerking en randvoorwaarden

Goede afstemming en samenwerking tussen de adviesraad, VWS, omgevingssecretarissen en het Ivo zijn randvoorwaarden voor succesvolle governance van de SPS. Er wordt verwacht dat er werkgroepen binnen en tussen omgevingen worden gevormd, met VWS als regisseur. Adviezen moeten via VWS bij relevante beleidsdirecties, omgevingen, het Ivo, de bewindspersoon en de Tweede Kamer terechtkomen.

Afstemming en samenwerking binnen SPS

In de huidige governance structuur zorgen omgevingssecretarissen jaarlijks voor informatie en verantwoording over de voortgang van de acties en doelen van de SPS. Het Ivo is een bestuurlijk overleg dat de voortgang en de uitvoerbaarheid van voorgestelde acties mee beoordeelt. Tot slot is er een projectgroep SPS binnen VWS die onder andere bestaat uit de omgevingssecretarissen en MT-leden. Deze groep is verantwoordelijk voor de samenhang en afstemming van de acties binnen de SPS.

Ook gaven enkele geïnterviewden aan dat niet alle omgevingen vertegenwoordigd zijn in het Ivo en stellen voor om bijvoorbeeld de onderwijsraden, brancheverenigingen uit de kinderopvang en vertegenwoordiging vanuit arbeid en gezondheid toe te voegen. Tot slot is er het belang van samenwerking en het aansluiten bij maatschappelijke bewegingen. Hierbij zijn maatschappelijke organisaties zoals de Nederlandse Public Health Federatie (NPHF) en de Stichting Samenwerkende Gezondheidsfondsen (SGF) genoemd; deze zetten zich in voor de transitie van zorg naar preventie. SGF heeft dezelfde ambitie als de preventiestrategie, maar kiest voor een andere aanpak. Zo organiseert de stichting jaarlijks een bijeenkomst om de beweging naar een Gezonde generatie 2040 te realiseren en willen ze eind 2026 een preventietop organiseren.

3.2 Voorstel inrichting adviesraad SPS: groeimodel

Op basis van de interviews en de expertise van het RIVM wordt een groeimodel voorgesteld in twee stappen namelijk: start op korte termijn met een inhoudelijk advies over het versterken van de strategie en richt vervolgens een stevige adviesraad in voor de lange termijn.

- **Stap 1:** een advies over de **inhoud** van de preventiestrategie: zijn de ambities te realiseren met de huidige inrichting van de preventiestrategie?
- **Stap 2:** richt een stevige gezaghebbende **adviesraad** in voor de SPS.

3.2.1 Stap 1: versterk inhoudelijk de SPS

Het voorstel is om op korte termijn een advies te laten opstellen met de opdracht om na te gaan of de beoogde strategie inhoudelijk voldoende is om de lange termijn ambities te realiseren. Met dit advies kan VWS een sterkere strategie ontwikkelen. Het is aan te bevelen om een beleidstheorie op te stellen; zo'n theorie legt bloot waar hiaten zitten en waar lopend beleid onvoldoende is en dus aanvullende activiteiten noodzakelijk zijn. Zo'n inhoudelijk advies kan op korte termijn ingewonnen worden door een bestaand orgaan de opdracht hiertoe te geven, denk bijvoorbeeld aan de RVS. Ook kan het advies gevraagd worden aan de op te richten adviesraad SPS. De voorwaarden waar deze adviesraad aan moet voldoen staan in stap 2 beschreven.

Op basis van dit inhoudelijke advies kunnen VWS en de betrokken partijen werken aan de noodzakelijke versterking van de preventiestrategie waarmee de ambities gerealiseerd kunnen worden.

3.2.2 Stap 2: richt een gezaghebbende adviesraad SPS in

Een gezaghebbende en domeinoverstijgende adviesraad met als doel VWS te adviseren over het realiseren van de SPS-ambities op de lange termijn heeft alleen zin als er een inhoudelijk stevige strategie staat. Zo'n adviesraad geeft advies over beleid, mogelijkheden voor wetgeving en handelingsperspectieven voor de omgevingen. VWS heeft de regie om het advies verder te brengen naar de omgevingen, het Ivo, andere beleidsterreinen zoals andere directies binnen VWS en, waar relevant, andere ministeries zoals OCW, SZW of I&W. Deze adviezen zijn openbaar en worden naar de Tweede Kamer gestuurd. De adviesraad is onafhankelijk en bepaalt zelf welke vragen worden opgepakt.

Bijkomstigheid van het in stap 2 inrichten van een adviesraad is dat er tijd ontstaat om te verkennen of het wenselijk is dat de adviesraad een bredere agenda krijgt dan de SPS. Hieronder richten we ons op een adviesraad specifiek voor de SPS, die afhankelijk van de samenstelling een bredere agenda kan beslaan.

Kernfunctie adviesraad SPS

De adviesraad werkt onafhankelijk en domeinoverstijgend om de SPS te versterken. De kernfunctie is reflectie op de voortgang van de ambities, doelen en acties en het adviseren over beleidsopties en handelingsperspectieven wanneer stagnatie dreigt. Hierbij wordt kennis over wat werkt vanuit wetenschap, beleid en praktijk benut. De adviesraad richt zich op een breed spectrum van beleidsinstrumenten, zoals voorlichting, wet -en regelgeving, financiële prikkels, aanpassen van de sociale en fysieke omgeving en vroege opsporing.

Samenstelling en zittingstermijn

Een slagvaardige adviesraad bestaat uit een kern van 8-10 onafhankelijke, multidisciplinaire leden met bestuurlijke ervaring en expertise op gebieden zoals volksgezondheid, gedragswetenschap, zorgpraktijk, leefomgeving, gezondheidseconomie, sociaal domein, jeugd, juridisch en ethiek.

Leden hebben geen belangen binnen SPS-thema's of omgevingen en kunnen strategisch denken met oog voor de samenhang van ontwikkelingen binnen en buiten de SPS.

De zittingstermijn van de raadsleden is vier jaar, met een mogelijkheid tot verlengen.

Rondom de kern wordt een flexibele schil ingericht van experts met kennis van specifieke thema's, doelgroepen of omgevingen uit wetenschap en praktijk, en ervaringsdeskundigen en einddoelgroepen zoals jeugd (denktank/jeugdraad), mensen met een gezondheidsachterstand en mensen met een beperking. Deze experts en ervaringsdeskundigen kunnen op uitnodiging aansluiten bij de bijeenkomst van de adviesraad of waar nodig bij een aparte kennissessie.

In onderstaande tabel (tabel 1) staat een voorstel voor de invulling van de expertises in de kern van de adviesraad en voor invulling van de flexibele schil.

Tabel 1. Voorbeeld samenstelling adviesraad en flexibele schil

Sector / Expertise	Voorbeelden van leden	Voorstel kern	Voorstel flexibele schil
Volksgezondheid & epidemiologie	Hoogleraar publieke gezondheid, RIVM-expert	Ja	
Vertegenwoordiging landelijke kennisinstituten	Iemand aangedragen door NKSG met kennis over wetenschap en praktijk leefstijlthema's	Ja	Ja
Gedragswetenschap & communicatie	Specialist gedragsverandering, gezondheidscommunicatie	Ja	
Zorgpraktijk & werk	GGD-arts, bedrijfsarts, iemand vanuit een academische werkplaats publieke gezondheid		Ja
Sociaal domein	Hoogleraar sociaal domein	Ja	
Gezondheidseconomie	Brede gezondheidseconoom	Ja	
Jeugd & onderwijs	Schoolarts, jeugdzorgvertegenwoordiger		Ja
Leefomgeving & duurzaamheid	Planoloog, milieu- of omgevingsdeskundige		Ja
Ervaringsdeskundigen of doelgroepen	Vertegenwoordiger van doelgroep of ervaringsdeskundigen		Ja
Ethische en juridische experts	Ethicus, jurist gezondheidsrecht	Ja	

Expertise voorzitter

De voorzitter is onafhankelijk, heeft gezag en bestuurlijke ervaring in het veld van (publieke) gezondheid, is een bruggenbouwer tussen praktijk, beleid en wetenschap, en kent politiek Den Haag.

Vorm advies en mandaat

De adviesraad geeft kort en krachtig zowel gevraagd als ongevraagd advies aan VWS, met solide onderbouwing en concrete handelingsperspectieven. Adviezen worden jaarlijks aangeboden aan de bewindspersoon, openbaar gemaakt en gedeeld met de Tweede Kamer, waarna een kabinetsreactie volgt. De adviesraad kan met de adviezen ook het maatschappelijk debat beïnvloeden en op die manier zorgen dat onderwerpen op de beleidsagenda komen.

Frequentie en ondersteuning

De adviesraad komt minimaal twee keer per jaar bijeen. De bijeenkomsten worden voorbereid door een inhoudelijk secretariaat. Dit inhoudelijke secretariaat ondersteunt de adviesraad bij het voorbereiden en uitwerken van adviezen. Hierbij gaat het om het verzamelen en analyseren van de informatie, het vertalen van deze informatie in concrete besprekingsnotities en het verwerken van de discussies in conceptadviezen of aanbevelingen. Het secretariaat organiseert ook eventuele kennissessies met de flexibele schil. De frequentie van deze bijeenkomsten varieert op basis van behoefte.

Meerwaarde en randvoorwaarden

De meerwaarde van een stevige adviesraad voor de SPS is dat deze gedurende de looptijd van de preventiestrategie continue VWS, Ivo en omgevingen ondersteunt bij het realiseren van de ambities van de preventiestrategie. De adviesraad wordt ingericht door VWS en maakt gebruik van de flexibele schil van experts. Randvoorwaardelijk is dat de adviesraad gezaghebbend is met de juiste experts, goede samenwerking binnen de huidige governancestructuur heeft en met een stevig mandaat aan de slag kan. Wanneer deze randvoorwaarden rondom gezag en mandaat niet gerealiseerd kunnen worden, is het niet zinvol om een adviesraad in te richten.

4. Conclusie

Om de voortgang en samenhang van de SPS goed te kunnen volgen is het voorstel om te starten met een basisvariant voor de monitor en een verzoek voor een advies over het versterken van de inhoud van de SPS. Dit advies kan worden gevraagd aan een bestaand orgaan, zoals de RVS, of aan een op te richten adviesraad. Op basis van dit advies kan VWS, samen met de betrokken partijen aan de slag met de versterking van de SPS. Als volgende stap wordt voorgesteld te werken aan een uitgebreide lerende en systeemgerichte monitor die meer sturingsinformatie biedt in combinatie met een brede adviesraad met een stevig mandaat om hierover te adviseren.